



www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi



ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Abdurrahim Khan-i-Khanan, a Prominent Figure of the Mughal Era, and His Literary Works

Babür Dönemi'nin Önemli Simalarından Abdurrahîm Hân-ı Hânân ve Edebî Çalışmaları

Berna Karagözoğlu *

Abstract: Abdurrahim Khan-i-Khanan, the son of Bairam Khan, descended from the Baharlu Turkmens, one of the prominent tribes of the Kara Koyunlu confederation. Following the death of his father, he was placed under the protection of Emperor Akbar and received a rigorous court education, which provided him with a substantial intellectual foundation from an early age. Abdurrahim was not only a high-ranking bureaucrat, but also a key figure in shaping the intellectual atmosphere of the Mughal court due to his multilingual and multicultural background. He was especially renowned for his fluency in several languages, including Arabic, Persian, Turkish, Sanskrit, and Hindavi (an early form of Urdu). His name became particularly associated with translation endeavors. In alignment with Akbar's vision of a multicultural empire, he played an active role in major translation initiatives, contributing to the Persian renditions of classical Hindu texts such as the *Mahabharata*, *Ramayana*, and other significant Sanskrit works. His work was not limited to the literary community but also served as an important tool for promoting religious and cultural interaction. His poetry in Hindi established a spiritual connection with the common people, while his Persian writings gained considerable prestige within courtly circles. Furthermore, his translations of scientific texts enriched the Mughal scholarly milieu, making knowledge more accessible across cultural and linguistic boundaries. Abdurrahim Khan-i-Khanan, who combined politics, literature, and science in his persona, exemplifies the cosmopolitan and culturally vibrant world of the Mughals, offering a distinctive model of early modern intellectualism. This study aims to explore the life, works, and contributions of Abdurrahim Khan-i-Khanan to better understand how he emerged as an influential figure within the multicultural structure of the Mughal Empire.

Keywords: Abdurrahim Khan-i Khanan, India, Persian Literature, Persian Language, Mughal Period

Öz: Kökeni Karakoyunlular'ın önemli oymaklarından Baharlu Türkmenleri'ne dayanan Abdurrahim Hân-ı Hânân, Bayram Hân'ın oğludur. Babası Bayram Hân'ın vefatından sonra Ekber Şah'ın korumasına alınarak sarayda aldığı eğitim ile küçük yaşlardan itibaren yüksek bir bilgi birikimine ulaşmıştır. Abdurrahim Hân-ı

* Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Science and Arts, Department of Turkish Language and Literature
Prof. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7867-4724>

brnkrzgzl@gmail.com

Cite as/ Atıf: Karagözoğlu, B. (2026). Abdurrahim Khan-i-Khanan, a prominent figure of the mughal era, and his literary Works / Babür dönemi'nin önemli simalarından Abdurrahîm Hân-ı Hânân ve edebî çalışmaları. *Turkish Studies-Language and Literature*, 21(3), 5645-5667. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.82488>

Received/Geliş: 09 June/Haziran 2026

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software



Hânân yalnızca bir bürokrat değil aynı zamanda çok dilli ve çok kültürlü yapısıyla Babür sarayının entelektüel ortamının şekillenmesinde önemli bir şahsiyet olmuştur. Abdurrahim Hân-ı Hânân, çok sayıda dil bilmesiyle tanınır. Arapça, Farsça, Türkçe, Sanskritçe ve Hindevî gibi dillerde yetkinliğe sahip olup daha çok çeviri faaliyetleriyle öne çıkmıştır. Ekber'in çok kültürlü bir imparatorluk inşa etme vizyonu doğrultusunda yürütülen tercüme projelerinde aktif görev almış; *Mahabharata*, *Ramayana* ve diğer klasik Hindu metinlerinin Farsçaya kazandırılmasında rol oynamıştır. Onun bu çalışmaları, sadece edebiyat camiasıyla sınırlı kalmamış aynı zamanda dinî ve kültürel etkileşimi teşvik eden önemli birer araç olmuştur. Hintçe yazdığı şiirler halk kesimleriyle manevi bir köprü kurarken, Farsça kaleme aldığı eserleri saray çevresinde itibar kazanmıştır. Ayrıca bilimsel metinlerin tercümesi yoluyla Babür ilmî çevrelerinin zenginleşmesine katkı sağlamıştır. Siyaset, edebiyat ve bilimi kişiliğinde birleştiren Hân-ı Hânân, Babürlülerin kozmopolit ve kültürel açıdan zengin dünyasını yansıtan özgün bir entelektüel profil sunmaktadır. Çalışmanın amacı, Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın hayatını, eserlerini ve Babürlüler dönemine olan katkılarını ele alarak, onun çok kültürlü bir devlet yapısı içinde nasıl etkin bir şahsiyete dönüştüğünü anlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Abdurrahim Hân-ı Hânân, Hindistan, Fars edebiyatı, Farsça, Babürlü dönemi.

Structured Abstract:

Abdurrahim Khan-i Khanan was born in 1556 and died in 1627. During this period, the subcontinent was a land ruled by the Mughal Empire, a time of rich cultural interaction and transformation. One of the most important policies implemented during Akbar Shah's reign was a policy of tolerance that fostered coexistence among different religions and cultures. Akbar Shah encouraged the coexistence of Hindu and Muslim communities and strived to create an environment of mutual understanding among individuals of other faiths and religious beliefs in the Indian subcontinent. Within this context, Abd al-Rahim Khan-i Khanan's works, art, and literature are significant and valuable in reflecting the social structure of the Mughal Empire at that time, allowing us to better understand it.

Abdurrahim Khan-i Khanan was one of the most important figures of the Mughal Empire and held a particularly significant place in the cultural and literary life of the period. Abdurrahim Khan-i Khanan, who held important positions in the court of Akbar Shah, one of the most influential rulers of the Mughal era, is not only known for his military leadership; he was also a poet and writer with a deep cultural background. His life offers researchers important clues to understanding the political, religious, and cultural structure of the period.

Abdurrahim Khan-i Khanan's multifaceted personality, particularly his interaction with Hindus in India and his art, his interest in Hindu literature, and his knowledge of Sanskrit, gave him the ability to write in Hindi.

One of the most prominent examples of Abdurrahim Khan-i Khanan's relationship with literature is the numerous poems he wrote and the works he translated. One of his best-known works is the "*Divan-i Abdurrahim*" which bears his name. This divan is a work that combines the classical Turkish poetry tradition produced in India with the local poetry traditions of India. Khan-i Khanan incorporates both his own values and those of other cultures of the time into his poems. The mystical depth and philosophical themes evident in his works reveal his intellectual level. His "*dohas*" or concise two-line poems, were particularly popular among the general public and at court. These poems possess both literary and philosophical depth. Han-i Hanan, reflecting the multicultural structure of his time, incorporated elements of Hinduism and Islam into his poetry, employing a language that blended diverse belief and thought systems.

Khan-i Khanan also studied Sanskrit literature in depth and utilized its literary devices and characteristics in his own poems. Some of his poems written in Sanskrit demonstrate his deep connection to both literature and Indian culture. Traces of Hindu culture can also be found in Han-i Hanan's works. It is possible to state that his poems are nourished by both Hindu mythology and the teachings of Islamic Sufism. This makes him a representative of intercultural interaction.

Abdurrahim Khan-i Khanan's religious approach, when compared to other figures of his time, followed a unique and original path. His moderate and conciliatory attitude towards other religions and beliefs gives the impression that he supported Akbar Shah's policy of religious tolerance. Emphasizing the similarities between Hinduism and Islam, Khan-i Khanan aimed to foster mutual understanding and tolerance between these two religions. By incorporating Sufi teachings into his poems and blending them with the social and cultural structure of the time, Khan-i Khanan presented them to the public in an easily understandable language. Therefore, the recognition of his works extended beyond the court circles and was met with great interest among the general public.

Keywords: Abdurrahim Khan-i Khanan, India, Persian Literature, Persian Language, Mughal Period

الملخص المنهجي:

وُلِدَ عبد الرحيم خان خانان سنة 1556 وتوفي سنة 1627. وخلال هذه الفترة كان شبه القارة الهندية تحت حكم الدولة المغولية، وهي مرحلة اتسمت بتفاعل ثقافي غني وتحولات عميقة. ومن أبرز السياسات التي اعتمدها السلطان أكبر شاه سياسة التسامح التي عززت التعايش بين مختلف الأديان والثقافات. فقد شجع أكبر شاه على التعايش بين المجتمعات الهندوسية والإسلامية، وسعى إلى إيجاد بيئة قائمة على التفاهم المتبادل بين أتباع الديانات والمعتقدات المختلفة في شبه القارة الهندية. وفي هذا السياق، تكتسب أعمال عبد الرحيم خان خانان الأدبية والفنية أهميتها وقيمتها في عكس البنية الاجتماعية للإمبراطورية المغولية آنذاك، مما يتيح لنا فهماً أعمق لها.

يُعدّ عبد الرحيم خان خانان من أبرز الشخصيات في الدولة المغولية، وقد شغل مكانة متميزة في الحياة الثقافية والأدبية لتلك الحقبة فبالإضافة إلى مناصبه المهمة في بلاط السلطان أكبر شاه، أحد أعظم حكام العصر المغولي، لم يكن خان خانان قائداً عسكرياً فحسب، بل كان أيضاً شاعراً وكاتباً ذا خلفية ثقافية واسعة. وتُقدّم حياته للباحثين دلائل مهمة لفهم البنية السياسية والدينية والثقافية في ذلك العصر.

لقد اتسمت شخصية عبد الرحيم خان خانان بالتعددية، إذ تميز بتفاعله مع الهندوس في الهند، واهتمامه بالأدب الهندي، ومعرفته باللغة السنسكريتية التي مكنته من الكتابة بالهندية. ومن أبرز مظاهر علاقته بالأدب كثرة القصائد التي نظمها والأعمال التي ترجمها. ويُعدّ ديوانه المعروف باسم "ديوان عبد الرحيم" من أهم مؤلفاته، حيث يجمع بين تقاليد الشعر الكلاسيكي التركي الذي أنتج في الهند وبين التقاليد الشعرية المحلية. وقد أدمج خان خانان في قصائده قيمة الخاصة وقيم الثقافات الأخرى في عصره. وتكشف العمق الصوفي والموضوعات الفلسفية في أعماله عن مستواه الفكري الرفيع. كما أن أشعاره القصيرة المعروفة بـ "الدوها"، وهي أبيات ثنائية موجزة، كانت شائعة بين العامة وفي البلاط إذ تجمع بين العمق الأدبي والفلسفي. وقد عكس خان خانان البنية المتعددة الثقافات لعصره من خلال إدماج عناصر من الهندوسية والإسلام في شعره، مستخدماً لغة تميز بين أنظمة فكرية ومعتقدية متنوعة.

درس خان خانان الأدب السنسكريتي بعمق، واستفاد من أساليبه وخصائصه في قصائده. وبعض أشعاره المكتوبة بالسنسكريتية تُظهر ارتباطه الوثيق بالأدب والثقافة الهندية. كما يمكن العثور على آثار الثقافة الهندوسية في أعماله، إذ استلهم قصائده من الأساطير الهندوسية ومن تعاليم التصوف الإسلامي. وهذا يجعله ممثلاً بارزاً للتفاعل الثقافي بين الحضارات.

أما موقفه الديني، فقد اتسم بخصوصية وأصالة مقارنةً بشخصيات عصره. فقد اتخذ موقفاً معتدلاً ومتصالحاً تجاه الأديان والمعتقدات الأخرى، مما يعكس دعمه لسياسة أكبر شاه في التسامح الديني. ومن خلال إبراز أوجه التشابه بين الهندوسية والإسلام، سعى خان خانان إلى تعزيز التفاهم المتبادل والتسامح بين هذين الدينين. وقد وظّف تعاليم التصوف في قصائده، ودمجها بالبنية الاجتماعية والثقافية لعصره، وقدمها بلغة يسهل على العامة فهمها. ولهذا امتد تأثير أعماله إلى ما وراء دوائر البلاط، وحظيت باهتمام واسع بين عامة الناس.

الكلمات المفتاحية: عبد الرحيم خان خانان، الهند، الأدب الفارسي، اللغة الفارسية، العصر المغولي

Résumé Structuré:

Abdurrahim Khan-i Khanan naquit en 1556 et mourut en 1627. Durant cette période, le sous-continent indien était gouverné par l'Empire moghol, une époque marquée par une intense interaction culturelle et de profondes transformations. L'une des politiques les plus importantes mises en œuvre sous le règne de l'empereur Akbar fut celle de la tolérance, favorisant la coexistence entre différentes religions et cultures. Akbar encouragea le vivre-ensemble des communautés hindoues et musulmanes et s'efforça de créer un climat de compréhension mutuelle entre les adeptes des diverses croyances et religions du sous-continent indien. Dans ce contexte, les œuvres, l'art et la littérature d'Abdurrahim Khan-i Khanan revêtent une valeur particulière en reflétant la structure sociale de l'Empire moghol, nous permettant ainsi de mieux la comprendre.

Abdurrahim Khan-i Khanan fut l'une des figures majeures de l'Empire moghol et occupa une place significative dans la vie culturelle et littéraire de son temps. Ayant exercé des fonctions importantes à la cour d'Akbar, l'un des souverains les plus influents de l'époque moghole, il ne se distingua pas seulement comme chef militaire, mais également comme poète et écrivain doté d'une vaste culture. Sa vie offre aux chercheurs des indices précieux pour appréhender la structure politique, religieuse et culturelle de la période.

La personnalité d'Abdurrahim Khan-i Khanan se caractérisait par sa polyvalence, notamment par ses interactions avec les hindous en Inde, son intérêt pour la littérature hindoue et sa maîtrise du sanskrit, qui lui permit d'écrire en hindi. L'un des exemples les plus marquants de son rapport à la littérature réside dans les nombreux poèmes qu'il composa et les œuvres qu'il traduisit. Son œuvre la plus connue est le « Dīvān-i Abdurrahim », qui porte son nom. Ce dīvān associe la tradition de la poésie classique turque produite en Inde aux traditions poétiques locales. Khan-i Khanan y intègre ses propres valeurs ainsi que celles des autres cultures de son époque. La profondeur mystique et les thèmes philosophiques qui s'y manifestent révèlent son niveau intellectuel élevé. Ses « dohas », ou poèmes brefs en deux vers, jouissaient d'une grande popularité tant auprès du peuple qu'à la cour. Ces poèmes allient densité littéraire et profondeur philosophique. Reflétant la structure multiculturelle de son temps, Khan-i Khanan incorpora des éléments de l'hindouisme et de l'islam dans sa poésie, en recourant à une langue qui fusionnait divers systèmes de croyances et de pensée.

Il étudia également la littérature sanskrite en profondeur et utilisa ses procédés et caractéristiques dans ses propres poèmes. Certains de ses écrits en sanskrit témoignent de son lien étroit avec la littérature et la culture indiennes. On retrouve aussi des traces de la culture hindoue dans ses œuvres, nourries à la fois par la mythologie hindoue et par les enseignements du soufisme islamique. Cela fait de lui un représentant éminent de l'interaction interculturelle.

Son approche religieuse, comparée à celle d'autres figures de son époque, suivait une voie originale et singulière. Son attitude modérée et conciliante envers les autres religions et croyances reflète son soutien à la politique de tolérance religieuse d'Akbar. En mettant en avant les similitudes entre hindouisme et islam, Khan-i Khanan visait à promouvoir la compréhension mutuelle et la tolérance entre ces deux religions. En intégrant les enseignements soufis dans ses poèmes et en les adaptant à la structure sociale et culturelle de son temps, il les rendit accessibles au grand public grâce à une langue claire et compréhensible. Ainsi, la reconnaissance de ses œuvres dépassa les cercles de la cour et suscita un vif intérêt parmi les gens ordinaires.

Mots-Clés: Abdurrahim Khan-i Khanan, Inde, littérature persane, langue persane, période moghole

Resumen Estructurado:

Abdurrahim Khan-i Khanan nació en 1556 y murió en 1627. Durante este período, el subcontinente estaba gobernado por el Imperio mogol, una época de intensa interacción cultural y transformación. Una de las políticas más importantes implementadas bajo el reinado del emperador Akbar fue la política de tolerancia, que fomentó la coexistencia entre diferentes religiones y culturas. Akbar promovió la convivencia entre comunidades hindúes y musulmanas y se esforzó por crear un ambiente de comprensión mutua entre los seguidores de distintas creencias y religiones en el subcontinente indio. En este contexto, las obras, el arte y la literatura de Abdurrahim Khan-i Khanan son significativas y valiosas, pues reflejan la estructura social del Imperio mogol de la época y nos permiten comprenderlo mejor.

Abdurrahim Khan-i Khanan fue una de las figuras más importantes del Imperio mogol y ocupó un lugar destacado en la vida cultural y literaria del período. Ocupó cargos relevantes en la corte de Akbar, uno de los gobernantes más influyentes de la era mogola, y no solo se le conoció por su liderazgo militar, sino también como poeta y escritor con una profunda formación cultural. Su vida ofrece a los investigadores pistas esenciales para entender la estructura política, religiosa y cultural de la época.

La personalidad polifacética de Abdurrahim Khan-i Khanan, especialmente su interacción con los hindúes en la India, su interés por la literatura hindú y su conocimiento del sánscrito, le otorgaron la capacidad de escribir en hindi. Uno de los ejemplos más destacados de su relación con la literatura son los numerosos poemas que compuso y las obras que tradujo. Una de sus obras más conocidas es el «Diván-i Abdurrahim», que lleva su nombre. Este diván combina la tradición de la poesía clásica turca producida en la India con las tradiciones poéticas locales. Khan-i Khanan incorpora tanto sus propios valores como los de otras culturas de su tiempo en sus poemas. La profundidad mística y los temas filosóficos presentes en sus obras revelan su nivel intelectual. Sus «dohas», o poemas breves de dos versos, fueron particularmente populares tanto entre el público general como en la corte. Estos poemas poseen tanto densidad literaria como profundidad filosófica. Reflejando la estructura multicultural de su tiempo, Khan-i Khanan integró elementos del hinduismo y del islam en su poesía, utilizando un lenguaje que fusionaba diversos sistemas de creencias y pensamiento.

Khan-i Khanan también estudió la literatura sánscrita en profundidad y empleó sus recursos literarios y características en sus propios poemas. Algunos de sus poemas escritos en sánscrito demuestran su estrecha conexión con la literatura y la cultura india. Asimismo, se pueden encontrar huellas de la cultura hindú en sus obras, nutridas tanto por la mitología hindú como por las enseñanzas del sufismo islámico. Esto lo convierte en un representante del intercambio intercultural.

El enfoque religioso de Abdurrahim Khan-i Khanan, en comparación con otras figuras de su tiempo, siguió un camino único y original. Su actitud moderada y conciliadora hacia otras religiones y creencias da la impresión de que apoyaba la política de tolerancia religiosa de Akbar. Al enfatizar las similitudes entre el hinduismo y el islam, Khan-i Khanan buscaba fomentar la comprensión mutua y la tolerancia entre ambas religiones. Al incorporar enseñanzas sufíes en sus poemas y combinarlas con la estructura social y cultural de la época, las presentó al público en un lenguaje accesible y comprensible. Por ello, el reconocimiento de sus obras trascendió los círculos cortesanos y despertó gran interés entre el público en general.

Palabras Clave: Abdurrahim Khan-i Khanan, India, literatura persa, lengua persa, período mogol

结构化摘要:

阿卜杜勒拉希姆·汗汗南 (Abdurrahim Khan-i Khanan) 生于1556年，卒于1627年。在这一时期，印度次大陆由莫卧儿帝国统治，这是一个文化交流丰富、社会结构深刻转型的时代。阿克巴大帝统治期间实施的最重要政策之一是宗教宽容政策，该政策促进了不同宗教和文化之间的共存。阿克巴鼓励印度教徒与穆斯林社区的和谐共处，并努力在不同信仰群体之间建立相互理解的氛围。在这一背景下，阿卜杜勒拉希姆·汗汗南的作品、艺术与文学具有重要价值，它们反映了当时莫卧儿帝国的社会结构，使我们能够更好地理解这一时期。

阿卜杜勒拉希姆·汗汗南是莫卧儿帝国最重要的人物之一，在当时的文化与文学生活中占据着特殊地位。他在阿克巴大帝的宫廷中担任要职，不仅以军事领导者闻名，同时也是一位具有深厚文化背景的诗人 and 作家。他的一生为研究者提供了理解当时政治、宗教与文化结构的重要线索。

阿卜杜勒拉希姆·汗汗南的多面性格，尤其是他与印度教徒的互动、对印度文学的兴趣以及对梵语的掌握，使他能够用印地语进行创作。他与文学关系最突出的例证之一是他创作的大量诗歌和翻译的作品。其中最著名的作品之一是以他名字命名的《阿卜杜勒拉希姆文集》 (Divan-i Abdurrahim)。该文集融合了在印度产生的古典土耳其诗歌传统与印度本土的诗歌传统。汗汗南在诗中既融入了自身的价值观，也吸收了当时其他文化的元素。他作品中所体现的神秘主义深度与哲学主题揭示了其卓越的思想水平。他的“多哈” (dohas) ——简洁的双行诗——在民间与宫廷中都极为流行，兼具文学与哲学的深度。作为其时代多元文化结构的反映，汗汗南在诗歌中融入了印度教与伊斯兰教的元素，使用了一种融合多种信仰与思想体系的语言。

汗汗南还深入研究了梵语文学，并在自己的诗歌中运用了其修辞手法与特征。他的一些梵语诗作展现了他与印度文学和文化的紧密联系。在其作品中也能发现印度教文化的痕迹，这些诗歌既受到印度教神话的滋养，也受到伊斯兰苏菲主义教义的启发。这使他成为跨文化交流的重要代表。

与同时代人物相比，阿卜杜勒拉希姆·汗汗南的宗教态度独特而原创。他对其他宗教与信仰采取温和而调和的立场，显示出他对阿克巴宗教宽容政策的支持。通过强调印度教与伊斯兰教之间的相似性，汗汗南旨在促进两者之间的相互理解与宽容。他在诗歌中融入苏菲主义的教义，并结合当时的社会与文化结构，以通俗易懂的语言呈现给大众。因此，他的作品不仅在宫廷中受到认可，也在民间引起了广泛的兴趣。

关键词： 阿卜杜勒拉希姆·汗汗南，印度，波斯文学，波斯语，莫卧儿时期

Структурированное резюме:

Абдуррахим хан-и ханан родился в 1556 году и умер в 1627 году. В этот период Индийский субконтинент находился под властью Империи Великих Моголов — эпохи богатого культурного взаимодействия и глубоких трансформаций. Одной из важнейших политик, реализованных во время правления императора Акбара, была политика религиозной терпимости, способствовавшая сосуществованию различных религий и культур. Акбар поощрял мирное сосуществование индуистских и мусульманских общин и стремился создать атмосферу взаимопонимания между представителями разных верований и религиозных систем. В этом контексте произведения, искусство

и литература Абдурахима хан-и ханана имеют особую ценность, поскольку отражают социальную структуру Империи Великих Моголов того времени и позволяют лучше её понять.

Абдурахим хан-и ханан был одной из ключевых фигур Империи Великих Моголов и занимал значительное место в культурной и литературной жизни эпохи. Он занимал важные должности при дворе Акбара — одного из самых влиятельных правителей могольской эпохи — и был известен не только как военный лидер, но и как поэт и писатель с глубоким культурным багажом. Его жизнь предоставляет исследователям важные сведения для понимания политической, религиозной и культурной структуры того времени.

Многосторонняя личность Абдурахима хан-и ханана, его взаимодействие с индусами, интерес к индийской литературе и знание санскрита позволили ему писать на хинди. Одним из наиболее ярких примеров его связи с литературой являются многочисленные стихи и переводы. Наиболее известным его произведением является «Диван Абдурахима», носящий его имя. Этот диван объединяет традицию классической турецкой поэзии, созданной в Индии, с местными поэтическими традициями. В своих стихах хан-и ханан сочетает собственные ценности с культурными элементами других народов своего времени. Мистическая глубина и философские темы в его произведениях свидетельствуют о высоком интеллектуальном уровне автора. Его «дохи» — краткие двустишия — пользовались особой популярностью как среди простого народа, так и при дворе. Эти стихи отличались литературной и философской насыщенностью. Отражая многонациональную структуру эпохи, хан-и ханан включал в свою поэзию элементы индуизма и ислама, используя язык, объединяющий различные системы верований и мировоззрений.

Хан-и ханан также глубоко изучал санскритскую литературу и применял её художественные приёмы в собственных стихах. Некоторые его произведения на санскрите демонстрируют тесную связь с индийской литературой и культурой. В его творчестве можно обнаружить следы индуистской культуры: стихи питаются как индуистской мифологией, так и учением исламского суфизма. Это делает его ярким представителем межкультурного взаимодействия.

Религиозный подход Абдурахима хан-и ханана, по сравнению с другими деятелями его времени, был уникальным и оригинальным. Его умеренное и примирительное отношение к другим религиям и верованиям свидетельствует о поддержке политики религиозной терпимости Акбара. Подчёркивая сходство между индуизмом и исламом, хан-и ханан стремился укрепить взаимопонимание и терпимость между этими двумя религиями. Включая суфийские учения в свои стихи и соединяя их с социальной и культурной структурой эпохи, он представлял их публике в доступной форме. Поэтому его произведения получили признание не только в придворных кругах, но и вызвали большой интерес среди широких слоёв населения.

Ключевые Слова: Абдурахим хан-и ханан, Индия, персидская литература, персидский язык, эпоха Великих Моголов

संरचित सारांशः

अब्दुर्रहीम खान-ए-खानान का जन्म 1556 में हुआ और 1627 में उनका निधन हुआ। इस अवधि में भारतीय उपमहाद्वीप पर मुगल साम्राज्य का शासन था, जो गहन सांस्कृतिक अंतःक्रिया और परिवर्तन का समय था। अकबर शाह के शासनकाल में लागू की गई सबसे महत्वपूर्ण नीतियों में से एक धार्मिक सहिष्णुता की नीति थी, जिसने विभिन्न धर्मों और संस्कृतियों के बीच सह-अस्तित्व को प्रोत्साहित किया। अकबर ने हिंदू और मुस्लिम समुदायों के बीच सह-अस्तित्व को बढ़ावा दिया और विभिन्न आस्थाओं और धार्मिक विश्वासों के लोगों के बीच आपसी समझ का वातावरण बनाने का प्रयास किया। इसी संदर्भ में, अब्दुर्रहीम खान-ए-खानान के कार्य, कला और साहित्य उस समय के मुगल साम्राज्य की सामाजिक संरचना को प्रतिबिंबित करते हैं और हमें उसे बेहतर ढंग से समझने में सहायता करते हैं।

अब्दुर्रहीम खान-ए-खानान मुगल साम्राज्य के सबसे महत्वपूर्ण व्यक्तित्वों में से एक थे और उस काल की सांस्कृतिक और साहित्यिक जीवन में उनका विशेष स्थान था। अकबर शाह, जो मुगल युग के सबसे प्रभावशाली शासकों में से एक थे, के दरबार में उन्होंने महत्वपूर्ण पदों पर कार्य किया। वे केवल सैन्य नेतृत्व के लिए ही नहीं, बल्कि गहन

सांस्कृतिक पृष्ठभूमि वाले कवि और लेखक के रूप में भी जाने जाते थे। उनका जीवन उस समय की राजनीतिक, धार्मिक और सांस्कृतिक संरचना को समझने के लिए शोधकर्ताओं को महत्वपूर्ण संकेत प्रदान करता है।

अब्दुरहीम खान-ए-खानान का बहुआयामी व्यक्तित्व, विशेष रूप से भारत में हिंदुओं के साथ उनका संपर्क, उनकी कला, हिंदू साहित्य में उनकी रुचि और संस्कृत का उनका ज्ञान, उन्हें हिंदी में लिखने की क्षमता प्रदान करता था। साहित्य के साथ उनके संबंध का सबसे प्रमुख उदाहरण उनके द्वारा लिखी गई अनेक कविताएँ और अनुवादित कृतियाँ हैं। उनकी सबसे प्रसिद्ध रचनाओं में से एक है "दीवान-ए-अब्दुरहीम", जो उनके नाम से जुड़ी है। यह दीवान भारत में रचित शास्त्रीय तुर्की कविता परंपरा को भारत की स्थानीय काव्य परंपराओं के साथ जोड़ता है। खान-ए-खानान अपनी कविताओं में अपनी स्वयं की मान्यताओं और उस समय की अन्य संस्कृतियों के मूल्यों को सम्मिलित करते हैं। उनकी रचनाओं में स्पष्ट रूप से दिखाई देने वाली रहस्यवादी गहराई और दार्शनिक विषय उनके उच्च बौद्धिक स्तर को प्रकट करते हैं। उनकी "दोहे", अर्थात् संक्षिप्त दो-पंक्तियों वाली कविताएँ, दरबार और आम जनता दोनों में अत्यंत लोकप्रिय थीं। इन कविताओं में साहित्यिक और दार्शनिक गहराई दोनों मौजूद थीं। अपने समय की बहुसांस्कृतिक संरचना को प्रतिबिंबित करते हुए, खान-ए-खानान ने अपनी कविताओं में हिंदू धर्म और इस्लाम के तत्वों को सम्मिलित किया और ऐसी भाषा का प्रयोग किया जो विभिन्न विश्वास और विचार प्रणालियों को जोड़ती थी।

खान-ए-खानान ने संस्कृत साहित्य का गहन अध्ययन किया और उसकी साहित्यिक विधाओं और विशेषताओं का उपयोग अपनी कविताओं में किया। उनकी कुछ संस्कृत में लिखी गई कविताएँ उनके साहित्य और भारतीय संस्कृति के साथ गहरे संबंध को दर्शाती हैं। उनकी रचनाओं में हिंदू संस्कृति के चिह्न भी पाए जाते हैं। यह कहा जा सकता है कि उनकी कविताएँ हिंदू पौराणिक कथाओं और इस्लामी सूफ़ी शिक्षाओं दोनों से पोषित थीं। इससे वे अंतःसांस्कृतिक संवाद के प्रतिनिधि बनते हैं।

अब्दुरहीम खान-ए-खानान का धार्मिक दृष्टिकोण, अपने समय के अन्य व्यक्तित्वों की तुलना में, विशिष्ट और मौलिक था। अन्य धर्मों और आस्थाओं के प्रति उनका मध्यम और मेल-मिलाप वाला दृष्टिकोण यह दर्शाता है कि वे अकबर शाह की धार्मिक सहिष्णुता की नीति का समर्थन करते थे। हिंदू धर्म और इस्लाम के बीच समानताओं पर बल देकर, खान-ए-खानान ने इन दोनों धर्मों के बीच आपसी समझ और सहिष्णुता को बढ़ावा देने का प्रयास किया। अपनी कविताओं में सूफ़ी शिक्षाओं को सम्मिलित कर और उन्हें उस समय की सामाजिक और सांस्कृतिक संरचना के साथ मिलाकर, उन्होंने उन्हें जनता के सामने सरल और बोधगम्य भाषा में प्रस्तुत किया। इस प्रकार, उनकी रचनाओं की पहचान दरबारी हलकों से बाहर भी फैली और आम जनता में अत्यधिक रुचि उत्पन्न हुई।

कीवर्ड्स: अब्दुरहीम खान-ए-खानान, भारत, फ़ारसी साहित्य, फ़ारसी भाषा, मुगल काल

Yapılandırılmış Özet:

Abdurrahim Han-ı Hânân, 1556 yılında doğmuş ve 1627 yılında vefat etmiştir. Bu dönemde alt kıta Babür İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü, zengin kültürel etkileşimlerin ve dönüşümlerin yaşandığı bir topraklara evsahipliği yapmaktadır. Ekber Şah'ın hükümdârlığında uygulanan en önemli politikalardan biri, farklı din ve kültürlerin bir arada tutan hoşgörü politikasıdır. Ekber Şah, Hindu ve Müslüman toplumların bir arada yaşamasını teşvik etmiş Hint topraklarında bulunan diğer inanç ve dinî anlayışa mensup bireyler arasında karşılıklı anlayışa dayalı bir ortamın oluşmasına çaba göstermiştir. Böyle bir zeminde Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın ortaya koyduğu çalışmaları, sanatı ve edebiyatı Babür Devlet'inin o dönemki sosyal yapısını daha iyi anlamamıza imkân sağlaması bakımından yansıtıcı önemli ve değerlidir.

Abdurrahim Hân-ı Hânân, Babür İmparatorluğu'nun en önemli şahsiyetlerinden biri olup özellikle dönemin kültürel ve edebî hayatında önemli bir yer tutmuştur. Babürlüler döneminin en etkili hükümdârlarından olan Ekber Şah'ın sarayında önemli görevler üstlenen Han-ı Hânân, sadece askeri lider özelliği ile tanınmaz; o aynı zamanda derin bir kültürel birikime sahip şair ve yazardır. Hayatı araştırmacılara, dönemin siyasi, dinî ve kültürel yapısını anlamak için önemli ipuçları sunar.

Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın çok yönlü kişiliği, özellikle Hindistan'daki Hindularla olan etkileşimini sanatıyla birleştirmesi, Hindu edebiyatına olan ilgisi ve Sanskrit dilindeki birikimi, ona Hintçe yazma yeteneği kazandırmıştır.

Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın edebiyatla olan ilişkisinin en belirgin örneklerinden biri, yazdığı çok sayıda şiir ve çevirdiği eserlerdir. En bilinen eserlerinden biri, kendi adını taşıyan "*Abdurrahim Divânı*"dır. Bu divân, Hindistan'da üretilen klasik Türk şiir geleneği ile Hindistan'daki yerel şiir geleneklerini birleştiren bir eserdir. Hân-ı Hânân hem kendisini hem de dönemin diğer kültürlerine ait değerlerini şiirlerinde işler. Eserlerinde görülen tasavvufî derinlik ve felsefî temalar, onun entelektüel düzeyini ortaya koyar.

Özellikle onun yazdığı "*doha*"lar, yani iki dizelik özlü şiirler hem halk arasında hem de saray çevresinde büyük ilgi görmüştür. Bu tür şiirler hem edebî hem de felsefî derinlik taşır. Hân-ı Hânân, eserlerinde Hinduizm ile İslâm'ın ortak öğelerini şiirlerinde işleyen dönemin çoklu kültürel yapısının bir yansıması olarak, farklı inanç ve düşünce sistemlerini birleştiren bir dil kullanmıştır.

Hân-ı Hânân, aynı zamanda Sanskrit edebiyatını da derinlemesine incelemiş ve kendi şiirlerinde Sanskrit edebiyatına ait sanatlardan ve özelliklerden yararlanmışır. Sanskritçe yazdığı bazı şiirler, onun hem edebiyatla hem de Hint kültürüyle ne denli derin bağ kurduğunu ortaya koyar. Hân-ı Hânân'ın eserlerinde Hindu kültüründen izlere de rastlanır. Onun şiirlerinin hem Hindu mitolojisinden hem de İslâm tasavvufunun öğretilerinden beslendiğini ifade etmek mümkündür. Bu durum da onun kültürlerarası etkileşimin bir temsilcisi olmasını sağlar.

Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın dinî yaklaşımı, dönemin diğer şahsiyetleri ile karşılaştırıldığında oldukça özgün, kendine has bir çizgide ilerlemiştir. Diğer din ve inançlara karşı ılımlı ve uzlaşıcı tutumu, Ekber Şah'ın dini hoşgörü politikasını desteklediği izlenimini uyandırmaktadır. Hinduizm ve İslâm arasındaki benzerlikleri vurgulayan Hân-ı Hânân, bu iki dini karşılıklı anlayış ve hoşgörü içinde yaşatmayı amaçlamıştır. Hân-ı Hânân, tasavvufî öğretileri şiirlerinde işleyerek dönemin toplumsal ve kültürel yapısıyla harmanlayarak kolayca anlaşılır bir dille halka sunmaktadır. Bu nedenle, onun eserlerinin tanınırlığı saray çevresinin dışına taşmış halk arasında da büyük bir ilgiyle karşılanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abdurrahim Hân-ı Hânân, Hindistan, Fars edebiyatı, Farsça, Babürlü dönemi.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Abdurrahim Khan-i-Khanan, a Prominent Figure of the Mughal Era, and His Literary Works

Introduction

Throughout history, the Indian subcontinent, home to diverse civilizations, has allowed these civilizations to coexist in harmony and maintain their cultures with the highest degree of cultural interaction. The civilizations that flourished in this region played a fundamental role in shaping the history and cultural heritage of present-day India, leaving deep imprints on the current social structure. Therefore, understanding India's present-day identity requires correctly evaluating the accumulated knowledge of past civilizations and the relationships they established with each other.

At this point, the intensity and depth of the influence of the Delhi Sultanate and the Mughal rulers cannot be denied. The Turks, with Delhi as their center, governed a large part of India. The perspective these states presented with cultural richness and depth, and their desire to appeal to wider audiences, played an active role in the formation of a unique Islamic structure in the region.

The Akbar Shah era, in particular, is a period in India where different cultures and traditions coexisted and interacted at their peak. (Aydın, 2024, p. 2039) Akbar Shah did not limit himself to the administrative field alone; he also made significant contributions to the development of the vast Indian subcontinent through his encouragement and support for services in cultural areas. By advocating interreligious tolerance (Mandal, 2025, p. 1), Akbar Shah succeeded in uniting communities with diverse religions, cultures, and languages under one roof (Kirti, 2018, p. 1). This situation facilitated the rapprochement of different cultures and their meeting on a common cultural ground. Under Akbar's rule, this cultural fusion, blending traditions from Central Asia with Iran's literary and artistic heritage, manifested itself particularly in the fields of art and science at the court.

The Mughal court used languages such as Turkish, Arabic, Sanskrit, and Hindi (Rahman, 2024, 37), but particularly emphasized Persian as a common language of communication (Sahebi, 2020, p. 374). This situation was a decisive factor not only in the administrative functioning of the state but also in cultural production and transmission. Thus, Persian emerged as the primary language used in official correspondence (Dutta, 2018, p. 2403), literature, historical writing, and philosophical discussions. In this respect, it can be stated that Persian prepared the cultural ground of a multicultural structure by creating a common ground among poets, thinkers, and statesmen from different origins. At the same time, this language also served as a bridge between the court and the people, enriching local languages by remaining in contact with them. Furthermore, writing poetry in Persian became the most popular form of expression for the literary class in the Middle Ages. Even prominent figures of the Mughal Empire showed a keen interest in writing their works in Persian.

Abdurrahim Khan-i Khanan was one of the personalities who produced works in this language and was tasked with translation activities at Akbar's court (Haider, 2015, p. 40). It has been observed that comprehensive information about Abdurrahim Khan-i Khanan is not available in our

country. Based on this idea, getting to know Abdurrahim Khan-i Khanan, one of the leading figures of Akbar's court, and his literary legacy constitutes the main aim of our study.

Abdurrahim Khan-i Khanan and His Literary Aspect

Born in Lahore in 1556, Abdurrahim Khan-i Khanan was a well-educated, intelligent, and capable commander and statesman. He was the son of Bayram Khan (1501-1561), whose origins lay in the Baharlu Turkmen, one of the important tribes of the Karakoyunlu (Konukçu, 1998, p. 220). Bayram Khan also wrote divans in Chagatai Turkish and Persian (Bilkan, 2004, p. 16). His son, Abdurrahim Khan-i Khanan (1557-1627), followed in his father's footsteps, receiving education in Persian, Turkish, Arabic, Sanskrit, and Indian languages, and proved his skill in writing poetry through the works he produced.

Abdurrahim Khan-i Khanan was only four years old when his father, Bayram Khan, died. Following Bayram Khan's death, Sultan Akbar Shah took Abdurrahim Khan-i Khanan under his protection. (Ghani, 1930:220)

Akbar Shah's marriage to Selime Sultan Begum, Khan-i Khanan's stepmother, strengthened the political and social status of the Khan-i Khanan family within the palace circles. This contributed to Khan-i Khanan's rise in both administrative and intellectual fields. After a while, Akbar Shah cemented this contribution by marrying Khan-i Khanan to Banu Begum. (Chaudhuri, 1954, p.2)

Khan-i Khanan is one of the rare individuals who combined Turkish, Iranian, and Indian origins. As we mentioned earlier, her father was a noble soldier of Turkish origin, and her mother was a Rajput noblewoman from India (Chandra, 2004, p.112). This complex structure is reflected in both his physical characteristics and intellectual world, leading to the development of a rich and multifaceted identity. He drew courage and independent thinking from Turkish traditions. his ability; Elegance, manners and intellectual accumulation from Iranian culture; Through his mother, he acquired ethical values based on Indian mysticism, tolerance and love.

The development process of Khan-i Khanan not only structured him with political and military equipment, but also made him a figure carrying the cultural heritage of the period. A personality like him, who was successful on the battlefield, interested in literature and philosophy, and had an understanding of different belief systems, is rarely encountered during the Mughal Empire.

According to what is told in the sources, Akbar Shah took Abdurrahim, who was not yet sixteen years old, with him to participate in the Gujarat campaign (Chaudhuri, 1954, p. 2). This situation shows that he had to abandon a regular education process at an early age. However, the education he received before, based on very strong foundations, is also clearly understood in his cultural development in the following periods. After being involved in a war environment, it seems impossible to continue a disciplined and regular educational life. Despite this, with his sharp intelligence, Abdurrahim quickly surpassed his contemporaries and acquired a remarkable amount of knowledge. The scientific and intellectual environment that Akbar encountered in his palace constantly nourished his development and, over time, made him a distinguished scholar. Being called back to the palace from the front for some reason was a turning point for him. The relationships he established with other intellectuals in the palace further expanded his scientific horizons. Because it does not seem possible to concentrate on scientific activities while carrying out war duty. Abdurrahim, who grew up in this liberal and scientific environment, was able to convey Turkish folk narratives in a much more impressive way, compared to people born in Turkestan, communicate easily with Arabs in their own language, and even easily understand and use the dialects of different regions of Iran (Kirti, 1984, p. 1185-1187).

Hân-ı Hânân, who uses the pseudonym "*rahîmî*" in his poems (Bedi, 1985, p.118), belongs to the Sunni sect (Şahin, 2018, p.10). The fact that he grew up under the direct protection of the ruler

is one of the important factors that makes Khan stand out in the palace and elite circles. This situation turned him into a more accepted and loved person than his father.

Khan-e Khanan's literary identity is particularly evident in his poems written in Urdu and Persian (Nawaz Khan and Hay, 1941, p. 62). His didactic and moral verses attracted attention both in court circles and among the people. His poems, nourished by the Persian literary tradition but synthesized with local Indian culture, reveal his perspective. In some of his poems, he included Sufi themes, giving a literary form to the religious thought of the time. At the same time, thanks to his style close to the vernacular, his works were understood and accepted by people from different social classes (Busch, 2011, pp. 130-165).

One of Khan-e Khanan's most important aspects is his translation activities. Within the framework of cultural projects led by Akbar Shah, many classical Indian texts were translated from Sanskrit into Persian (Khan, 1989-1990, p. 209). During this process, Khan-e-Khanan, who played an active role in building a bridge between Hindu and Muslim cultures, was supported by Akbar Shah. His efforts should not be evaluated solely in terms of knowledge transfer; they are also highly significant in terms of promoting religious and cultural tolerance. Khan-e-Khanan's political career began in years that paralleled the expansionist period of the Mughal Empire. After successfully leading imperial campaigns in Gujarat (1583) and Sindh (1591), he was appointed to the Deccan, where he would spend the rest of his life and attain the highest degree of power and autonomy. During this time, Khan-e-Khanan had numerous buildings, caravanserais, and shelters for the poor constructed, and also allocated apartments for the employees of these institutions. Khan-e-Khanan was the first to initiate the construction of Persian-style baths in the Indian subcontinent. He even commissioned the construction of baths in Gujarat for the benefit of all the poor, including beggars and the destitute (Akhtar, 2008, p. 19).

Khan-e-Khanan, who traveled extensively within and around the country, fostered communication between different languages and cultures in the palaces he established in Thatta, Ahmedabad, and Burhanpur. As evidenced by surviving sources, he frequently interacted with Iranian writers such as Abdalbaki Nahavandi, and the poets Mir Mughishuddin Mehvi and Asabadi. Khan-e-Khanan served Parviz, the son of Jahangir Shah, and later Muhabbat Khan, one of the greatest emirs of Iranian origin at the time, and remained in India until his death. (Lefèvre, 2019, p. 78)

The work entitled *Ma'âsir-i Rahîmî* was written by Abdalbâkî Nehâvendî at the request of Khan-i Khanan. In addition to the biography of Khan-i Khanan, the work also examines the political, military, administrative, and cultural structure of the Mughal Empire in detail. Nehâvendî organized the work into four main sections, an introduction, and a conclusion. The most noteworthy section of the work, the conclusion, is approximately 1,700 pages long and is dedicated to the individuals who benefited from the patronage of Abd al-Rahim Khan-i Khanan. Here, Nehavandi divides the patronized individuals into three groups: learned and virtuous scholars, poets, and soldiers and talented individuals. This arrangement reveals that Khan-i Khanan was not only a military and administrative statesman but also a figure who protected the most important cultural and artistic patrons of the time (Hamiduddin, 1982, p. 1).

Above, we mentioned the importance of knowing Persian in the cultural structure of the Mughal court. In those centuries, knowing Persian was a privilege. In the Indian subcontinent, knowing Persian was a sign of politics and high culture. Knowledge of the official and literary language of the state elevated individuals to a superior position. One of the greatest cultural services that rulers or leading figures of the state could provide to the court was to maintain a high number of Persian-speaking poets and scholars.

While Persian was widely used in the official correspondence and historical writings of the Mughal court, Khan-i Khanan, due to his mastery of the Hindi language known as Braj, spoken by

the local people, also wrote poems in this language (Busch, 2011, pp. 143–151). His familiarity with Chagatai Turkish and Persian also allowed him to enter the field of classical Iranian literature. As is known, Khan-i Khanan translated Babur's autobiography, *Tuzuk-i Baburi*, from Chagatai Turkish into Persian (Karagözoğlu, 2017, p. 18). In this respect, it is also possible to say that Khan-i Khanan was not only a successful commander but also one of the multilingual literary figures who grew up in the Mughal court.

Furthermore, it is known that Khan-i Khanan knew Sanskrit and wrote works on astronomy and astrology in this language. His works are noteworthy for their use of concepts from the Indian astronomical tradition and Islamic astronomy together in his works "*Khet Kautuk Jatakam*" and "*Dwawishd Yogavali*".

In these two important astrological works, which he wrote in Turkish, he addressed astrological concepts such as Rajayoga, as well as the effects of planets such as the sun, moon, Mercury, Jupiter, Saturn, and Mars (Chaudhuri, 1954, pp. 127-141). These works have also been included in some compilations of Muslim poets within the framework of Sanskrit literature.

Khan-i Khanan also has a work written in Persian called *Divân-ı Rahîm*. Some of Hân-ı Hânân's poems have become proverbs in the region and are widely used by both literate and illiterate people. Therefore, it is said in literary circles that he wrote poems that helped his readers move from their world of imagination to understand the realities of life. (Mandal, 2025, p. 155)

Khan-i Khanan was a personality who not only distinguished himself through his noble lineage but also through the talents bestowed upon him. He was awarded the title Khan-i Khanan, meaning "Khan of Khans," for his achievements and made his mark in history as one of the "*Nine Jewels*" (*Navratna*), famous poets of Akbar Shah's court.

The Libraries of Abd al-Rahim Khan-i Khanan and Akbar Shah

The importance given to books and knowledge in the Mughal Empire, especially during the reigns of Humayun and Akbar Shah, is noteworthy. The best-known steps taken by Turkish rulers in establishing libraries are: Humayun's establishment of a palace library within the Purana Qila (Old Fort) in the capital Delhi (Emami, 2019, p. 64); and Akbar Shah's rich library. Abu'l-Fazl's work, *Akbarnama*, details how this library was organized, along with Akbar's interest in books. According to an inventory conducted in the autumn of 1605, after Akbar's death, the palace library contained approximately 24,000 manuscripts. These works are predominantly written in various languages, including Persian, Arabic, Turkish, Hindi, Sanskrit, and occasionally Urdu (Sahai, 1990, p. 112).

Akbar Shah, who created a multicultural intellectual environment by including Muslim scholars and learned individuals from different religious and cultural traditions in his court circle, requested the translation of Hindu classics such as the Mahabharata, Ramayana, and Atharvaveda into Persian. He commissioned scholars such as Abd al-Rahim Khan-i Khanan, Faizi, and Abu'l-Fazl to undertake these translation projects, with a significant portion of these translation activities taking place in the court library in Delhi (Athar, 1996, p. 87).

Abdurrahim Khan-i Khanan, besides being one of the leading statesmen of the empire, was a profound patron of science and art. During his governorship of Gujarat, he initiated the process of establishing libraries and continued to develop and build libraries in different cities (Sharma, 2004, p. 134).

As is known, the works in Khan-i Khanan's library were prepared in many languages. This multilingual structure transformed the library into one of the most striking and rich cultural collections of its time. A significant portion of the books were written in the handwriting of their authors and possess remarkable aesthetic and artistic qualities (Ranking, 1884, p. 57).

Among the experts working in Khan-i Khanan's library were calligraphers, illuminators, painters, bookbinders, and library staff (bookkeepers). Some of the prominent names are; Molla Muhammed Hüseyin Herâvî (Master bookbinder), Aga Muhammed Şirâzî (Gilding and ornamentation master), Molla Abdurrahim Herâtî (Master of Nastaliq and Nash script), Molla İbrahim Nakkaş (Chief librarian, bookkeeper), Molla Muhammed Amun (Calligrapher and book ornamentation master who migrated from Mashhad to India), and the poet Şucâ (Library director, manager) (Rezavi, 2012, p. 45).

Conclusion

Abdurrahim Khan-i Khanan was not only one of the leading statesmen of the Mughal court, but also a multifaceted intellectual who attracted attention with his literary personality. Khan-i Khanan, who held important positions in the court of Akbar Shah, the most influential ruler of the Mughal period, was not only a military leader but also a poet and writer with a deep cultural background, whose identity is reflected in our time. His works offer important clues for understanding life and the political, religious, and cultural evolution of the era. His writings in Persian, Turkish, Hindi, and early Urdu (known as Indo-Turkic) reveal his significant bridging role in Mughal literature. Khan-e-Khanan, of Turkish origin, particularly integrated his interactions with Hindus in India into his art. His interest in Hindu literature and his knowledge of Sanskrit enabled him to write in both Turkish and Hindi.

Khan-e-Khanan is especially known for his didactic and moral verses; sometimes incorporating Sufi themes, he synthesized the religious thought of the period with literary aesthetics. At the same time, his works, which show the influence of classical Persian literature, also provide examples of the richness of Mughal poetry.

Khan-e-Khanan also studied Sanskrit literature in depth and utilized his acquired knowledge in his own poetry. Some of his poems written in Sanskrit reveal his deep connections to both literature and Indian culture. Khan-i Khanan's works bear traces of various Indian cultures; his poetry is nourished by both Hindu mythology and Islamic Sufi teachings.

Abdurrahim Khan-i Khanan's religious approach, when compared to other figures of his time, followed a rather original path. He particularly contributed to efforts to foster the coexistence of different religious beliefs. He also sought to emphasize the similarities between Hinduism and Islam. His understanding of Sufism focuses on the parallels between Sufism and Hindu mysticism in India. Khan-i Khanan frequently incorporated Sufi teachings into his poems, integrating them with the social and cultural structure of the time in a way easily understandable to the common people. Therefore, his literature transcended the court circles and was met with great interest among the general public.

www.turkishstudies.net/language**Turkish Studies - Language and Literature**

eISSN: 2667-5641

**Babür Dönemi'nin Önemli Simalarından Abdurrahîm Hân-ı Hânân ve Edebî Çalışmaları****Giriş**

Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Hint coğrafyası, bu medeniyetlerin kültürel etkileşimlerinde en yüksek uyum içinde yaşamalarına ve kültürlerini aynı uyumla sürdürebilmelerine olanak sağlamıştır. Bu coğrafyada varlık gösteren medeniyetler, günümüz Hindistan'ının tarihini ve kültürel mirasını şekillendirmede temel rol oynayarak bugünkü toplumsal yapı üzerinde derin izler bırakmıştır. Dolayısıyla Hindistan'ın günümüz kimliğini anlamak, geçmiş uygarlıkların birikimlerini ve birbirleriyle kurdukları ilişkileri doğru değerlendirmekten geçer.

Bu noktada Delhi Türk sultanları ve Babür hükümdârlarının etkilerinin yoğunluğu ve derinliği inkâr edilemez. Türkler, merkezi Delhi esas alarak Hindistan'ın büyük bir kısmını yönetmişlerdir. Bu devletlerin kültürel zenginlik ve derinlik ile ortaya koyduğu bakış açısı, daha geniş kitlelere hitap etme isteği bölgede kendine özgü bir İslâmi yapılanmanın oluşumunda etkin rol oynamıştır.

Özellikle Ekber Şah dönemi, Hindistan'daki farklı kültürlerin ve geleneklerin bir arada yaşam sürdüğü ve birbirleriyle etkileşimde zirve yaptığı dönemdir. (Aydın, 2024, s.2039) Ekber Şah, yalnızca yönetsel alanla sınırlı kalmamış kültürel alanlarda da yapılan hizmetlere verdiği teşvik ve destek ile büyük Hint coğrafyasının gelişiminde önemli katkılar sunmuştur. Ekber Şah, dinler arası hoşgörüyü savunarak (Mandal,2025, s.1) coğrafyanın din, kültür ve dil bakımından birbirine benzemeyen topluluklarını bir çatı altında toplamayı başarmıştır (Kirti,2018, s.1). Bu durum, farklı kültürlerin birbirine yakınlaşmasını ve ortak bir kültürel zeminde buluşmasını sağlamıştır. Ekber'in yönetiminde, Orta Asya'dan gelen gelenekler ile İran'ın edebî ve sanatsal mirası harmanlanmış bu kültürel birleşim, özellikle sarayda sanat ve bilim alanlarında kendini göstermiştir.

Babürlü sarayı Türkçe, Arapça, Sanskritçe ve Hindevî (Rahman, 2024, 37) gibi dilleri kullanmış bu dillerin yanı sıra özellikle Farsçayı da ortak iletişim dili (Sahebi, 2020, s.374) olarak öne çıkarmıştır. Bu durum devletin idari işleyişinin dışında kültürel üretim ve aktarım hususlarında da belirleyici unsuru oluşturmuştur. Böylece Farsça resmi yazışmaların (Dutta, 2018, s.2403), edebiyatın, tarih yazımının ve felsefî tartışmaların yapılmasında kullanılan başlıca dil olarak öne çıkmıştır. Bu yönüyle Farsçanın, farklı kökenlerden gelen şair, düşünür ve devlet adamları arasında ortak bir zemin oluşturarak çok kültürlü yapının kültürel zeminini hazırladığını ifade etmek mümkündür. Aynı zamanda bu dil, saray ile halk arasında da bir köprü işlevi görmüş yerel dillerle temas hâlinde kalarak onları da zenginleştirmiştir. Ayrıca Fars dilinde şiir yazmak orta çağda edebî kesimin en popüler ifade biçimi olmuştur. Hatta Babürlü Devleti'nin önde gelen isimleri de eserlerini Farsça kaleme almaya hevesli bir tutum sergilemiştir.

Abdurrahim Hân-ı Hânân da Ekber'in sarayının tercüme faaliyetlerini yapmakla görevlendirilen bu dilde eserler veren şahsiyetlerden biridir (Haider, 2015, s.40) Ülkemizde Abdurrahim Hân-ı Hânân'a dair kapsayıcı bir bilgiye rastlanılmadığı gözlemlenmiştir. Bu düşünceden hareketle

Ekber sarayının önde gelen isimlerinden Abdurrahim Hân-ı Hânân'ı ve onun edebî mirasını tanımak çalışmamızın temel gayesini oluşturmaktadır.

Abdurrahim Hân-ı Hânân ve Edebî Yönü

1556'da Lahor'da doğan, Abdurrahim Hân-ı Hânân, iyi eğitim görmüş, zeki ve kabiliyetli bir kumandan ve devlet adamıdır. Kökeni Karakoyunluların önemli oymaklarından Baharlu Türkmenleri'ne dayanan Bayram Hân'ın (1501-1561) oğludur (Konukçu,1998, s.220). Bayram Hân da Çağatay Türkçesinde ve Fars dilinde divanlar kaleme almıştır. (Bilkan, 2004, s.16); Oğlu Abdurrahim Hân-ı Hânân (1556-1627) ise babasının izinden giderek Fars, Türk, Arap, Sanskrit ve Hint dillerinde eğitimler alarak şiir yazma hususunda ne denli mahir olduğunu, kaleme aldığı eserleri ile ispatlamıştır.

Babası Bayram Hân'ın vefatında Abdurrahim Hân-ı Hânân henüz dört yaşındadır. Bayram Hân'ın vefatı ile padişah Ekber Şah, Abdurrahim Hân-ı Hânân'ı himayesi altına almıştır. (Ghani,1930:220)

Ekber Şah'ın, Hân-ı Hânân'ın üvey annesi olan Selime Sultan Begüm ile gerçekleştirdiği evlilik, Hân-ı Hânân ailesinin saray çevresindeki siyasal ve toplumsal statüsünü güçlendirmiştir. Bu durum ise Hân-ı Hânân'ın hem idari hem de entelektüel alandaki yükselişine katkı sağlamıştır. Bir süre sonra Ekber Şah bu katkıyı Hân-ı Hânân'ı Banu Begüm ile evlendirerek perçinlemiştir. (Chaudhuri,1954, s.2)

Hân-ı Hânân, Türk, İran ve Hint kökenlerini bir arada barındıran nadir şahsiyetlerden biridir. Babası, daha önce de belirttiğimiz üzere Türk menşeli soylu bir asker, annesi ise Hindistanlı Rajput asilzâdesidir (Chandra, 2004, s.112). Bu karma yapı, onun hem fiziksel özelliklerine hem de düşünsel dünyasına yansımış kendisinde zengin ve çok yönlü bir kimliğin gelişmesine sebep olmuştur. Türk geleneklerinden cesaret ve bağımsız düşünme kabiliyetini; İran kültüründen zarâfet, görgü ve entelektüel birikimi; annesi vasıtasıyla da Hint mistisizmi, hoşgörü ve sevgi temelli ahlâki değerleri edinmiştir.

Hân-ı Hânân'ın gelişim süreci, onu yalnızca siyasi ve askerî bir donanımla yapılandırmamış aynı zamanda dönemin kültürel mirasını taşıyan bir sima hâline getirmiştir. Onun gibi hem savaş meydanlarında başarı göstermiş hem edebiyat ve felsefeye ilgi duyan hem de farklı inanç sistemlerine karşı anlayışla yaklaşan bir kişiliğe Babürlü Devleti döneminde nadiren rastlanır.

Kaynaklarda anlatıldığına göre Ekber Şah, henüz on altı yaşına ulaşmamış olan Abdurrahîm'i Gujarat seferine katılmak üzere yanında götürmüştür (Chaudhuri,1954, s.2). Bu durum, onun düzenli bir eğitim sürecini erken yaşta bırakmak zorunda kaldığını gösterir. Ancak öncesinde aldığı oldukça güçlü temellere dayanan eğitim, onun ilerleyen süreçlerdeki kültürel gelişiminde de açıkça anlaşılmaktadır. Zira savaş ortamına dâhil olduktan sonra, disiplinli ve düzenlilik arz eden bir eğitim hayatını sürdürmesi imkânsız görünmektedir. Buna rağmen, keskin zekâsı ile Abdurrahîm, kısa zamanda çağdaşlarının önüne geçerek dikkate değer bir bilgi birikimi elde etmiştir. Ekber'in sarayında karşılaştığı ilim ve fikir ortamı onun gelişimini sürekli beslemiş ve zamanla onu seçkin bir âlim konumuna taşımıştır. Herhangi bir nedenle cepheden saraya geri çağırılması ise onun için âdeta bir dönüm noktası olmuştur. Saraydaki diğer entelektüellerle kurduğu ilişkiler, onun ilmî yönden ufkunu daha da genişletmiştir. Çünkü savaş görevini yürütürken ilmî faaliyetlere yoğunlaşmak pek de mümkün gözükmemektedir. Bu özgürlüğü ve ilme değer veren ortamda yetişen Abdurrahîm, Türkistan doğumlu kişilerle kıyaslandığında, Türk halk anlatılarını çok daha etkileyici bir şekilde aktarabilmekte, Araplarla kendi dillerinde rahatça iletişim kurabilmekte hatta İran'ın farklı bölgelerine ait lehçeleri dahi kolaylıkla anlayabilmekte ve kullanabilmektedir (Kirti,1984, s.1185-1187).

Şiirlerinde “*rahîmî*” mahlasını kullanan Hân-ı Hânân, (Bedi,1985, s.118) Sünni mezhebine mensuptur (Şahin, 2018, s.10). Hükümdârın doğrudan himayesinde yetişmiş olması, Hân-ı Hânân'ı

saray çevresinde ve elit kesim içerisinde öne çıkaran önemli etkenlerden biridir. Bu durum, onu babasına kıyasla daha çok benimsenen ve sevilen bir şahsiyet haline dönüştürmüştür.

Hân-ı Hânân'ın edebi kimliği özellikle Urduca ve Farsça yazdığı şiirlerde (Nawaz Han ve Hay, 1941 s.62) kendini göstermektedir. Didaktik ve ahlâk içerikli beyitleri hem saray çevresinde hem de halk arasında ilgi görmüştür. Fars edebiyatı geleneğinden beslenen ancak yerel Hint kültürüyle sentezlenen şiirleri, onun bakış açısını ortaya koymaktadır. Bazı şiirlerinde tasavvufi temalara yer vererek dönemin dini düşüncesine edebî bir şekil kazandırmıştır. Aynı zamanda halk diline yakın üslubu sayesinde, eserleri farklı sosyal kesimlerden insanlar tarafından anlaşılabilir ve benimsenebilir olarak kabul görmüştür (Busch, 2011, s.130-165).

Hân-ı Hânân'ın en önemli yönlerinden biri de tercüme faaliyetleridir. Ekber Şah'ın öncülüğünde yürütülen kültürel projeler çerçevesinde, birçok klasik Hint metni Sanskritçeden Farsçaya çevrilmiştir (Khan, 1989-1990, s.209) Bu süreçte, özellikle Hindu ve Müslüman kültürleri arasında bir köprü kurulması yönünde aktif rol üstlenen Hân-ı Hânân, Ekber Şah tarafından desteklenmiştir. Onun bu çabaları, yalnızca bilgi aktarımı ile değerlendirilmemelidir; aynı zamanda dini ve kültürel hoşgörünün teşvik edilmesi bakımından da oldukça önemli çalışmalardır.

Hân-ı Hânân'ın siyasi kariyerinin başladığı yıllar, Babürlülerin genişleme dönemiyle paralellik göstermektedir. Gucerat (1583) ve Sind'deki (1591) imparatorluk seferlerine başarıyla yöneticilik ettikten sonra, hayatının geri kalanını geçireceği ve en yüksek güç ve özerklik derecesine ulaşacağı Dekkan'a atanmıştır. Bu sırada Hân-ı Hânân, çok sayıda bina, kervansaray ve yoksullar için barınak inşa ettirmiş kurum çalışanlarını da düşünerek onların kalabileceği daireleri tahsis ettirmiştir. İran tipi hamamların inşasını Hint alt kıtasında ilk başlatan Hân-ı Hânân olmuştur. Hatta hamam inşaatını Gucerat'ta dilenciler ve yoksullar da dahil olmak üzere tüm fakir halka faydalanmaları yönünde inşa ettirmiştir. (Akhtar, 2008, s.19).

Ülke toprakları içinde ve sınırlarında geniş çapta seyahatler yapan Hân-ı Hânân, sırasıyla Thatta, Ahmedabâd ve Burhanpur'da kurulan saraylarda farklı dil ve kültürel arası iletişimi canlandırmıştır. Günümüze ulaşan kaynaklardan da anlaşıldığı üzere İranlı yazarlardan Abdalbâkî Nehâvendî, şair Mir Mughişuddin Mehvî ve Asabâdî ile sıkça temasta bulunmuştur. Hân-ı Hânân, Cihangîr Şah'ın oğlu Perviz'e daha sonra da dönemin en büyük, İran kökenli emirlerinden olan Muhabbet Hân'a hizmet etmiş ve ölümüne kadar Hindistan'da bulunmuştur. (Lefèvre, 2019, s.78)

Hân-ı Hânân'ın isteği üzerine Abdalbâkî Nehâvendî tarafından *Ma'âsir-i Rahîmî* adlı eser kaleme alınmıştır. Eserde Hân-ı Hânân'ın biyografisinin konu alınmasının yanı sıra Babür Devleti'nin siyasî, askerî, idarî ve kültürel yapısı da ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Nehâvendî, eseri dört ana bölüm, bir mukaddime ve bir hâtîme şeklinde düzenlemiştir. Eserin en dikkat çekici bölümü olan hâtîme, yaklaşık 1.700 sayfalık hacmiyle Abdürrahim Hân-ı Hânân'ın himâyesinden yararlanan kişilere ayrılmıştır. Nehâvendî burada himâye edilen kişileri âlim ve fazilet sahibi ulemâları, şairler ile asker ve kabiliyetli kişiler olmak üzere üç gruba ayırmaktadır: Bu düzenleme, Hân-ı Hânân'ın yalnızca askerî ve idarî bir devlet adamı olmadığını aynı zamanda dönemin en önemli kültür ve sanat hamilerini koruyan bir şahsiyet olduğunu da gözler önüne sermektedir (Hamiduddin, 1982, s.1).

Yukarıda Babür sarayının kültürel yapılanmasında Farsça bilmenin öneminden bahsetmiştik, O yüzyıllarda Farsça bilmek ayrıcalıktır. Hint alt kıtasında ise Farsça bilmek; siyasetin, yüksek kültürün işaretidir. Devletin resmî ve edebiyat dilinin bilinmesi kişileri üstün konuma getirmektedir. Hükümdarların ya da devletin ileri gelenlerinin saraya katabileceği kültürel anlamdaki en büyük hizmetlerinden birisi de Farsça konuşan şair ve âlim sayısını yüksek tutmasıdır.

Babür sarayının resmi yazışmalarında ve tarih yazıcılığında yaygın olarak Farsça kullanılmakta iken Hân-ı Hânân, yerel halkın konuştuğu Braj dili olarak bilinen Hindevî diline olan hakimiyeti sebebiyle bu dilde şiirler de kaleme almıştır (Busch, 2011, ss. 143–151). Çağatay Türkçesine ve Farsçaya vakıf olmasıyla da klasik İran edebiyatı alanına da girmiştir. Bilindiği gibi Babür'ün

kendi hayatını kaleme aldığı, yaşadığı olayları kişisel anlatımıyla aktardığı, otobiyografi türünde aynı zamanda Hindistan'ın coğrafi bitki örtüsü ve hayvanlar âlemi hakkında bolca betimlemelere yer verdiği eseri *Tüzük-i Baburî*'yi Hân-ı Hânân, Çağatay Türkçesinden Farsçaya çevirmiştir (Karagözoğlu, 2017 s.18). Bu bakımdan Hân-ı Hânân için başarılı bir komutan olmanın ötesinde Babür sarayında yetişen, çok dil bilen edebiyatçılardan biri olduğunu söylemek de mümkündür.

Ayrıca Hân-ı Hânân'ın Sanskritçe bildiği ve bu dilde astronomi ile astroloji üzerine eserler kaleme aldığı bilinmektedir. *Khet Kautuk Jatakam* ve *Dwawishd Yogavali* adlı eserlerde Hint astronomi geleneği ile İslâm astronomisinin kavramlarını birlikte kullanması bakımından da çalışmaları dikkat çekicidir. Sanskritçe kaleme aldığı bu iki adet önemli astroloji eserinde; başta güneş, ay, merkür, jüpiter, satürn ve mars gibi gezegenlerin etkileri olmak üzere, Rajayoga gibi astrolojik kavramları da ele almıştır (Chaudhuri, 1954, s.127-141). Söz konusu eserler, Sanskrit edebiyatı çerçevesinde Müslüman şairlerin bulunduğu bazı derlemelere de dâhil edilmiştir.

Hân-ı Hânân'ın Farsça yazdığı *Divân-ı Rahîm* adlı eseri de mevcuttur. Hân-ı Hânân'ın şiirlerinden bazıları coğrafyada atasözü haline gelmiş okuryazar olan ya da olmayan kesimler tarafından çokça kullanılmıştır. Onun için edebiyat camiasında okurlarını hayâl dünyasından alıp hayatın gerçeklerini çözmelerine yardımcı olur tarzda şiirler yazdığı da söylenmektedir. (Mandal, 2025, s.155)

Hân-ı Hânân yalnızca soylu kökeniyle öne çıkmamış kendisine bahşedişen yetenekleriyle adından söz ettirmiş bir şahsiyettir. Gösterdiği başarılar ile “hânlar hânı” anlamına gelen Hân-ı Hânân unvanı ile taltif edilmiş Ekber Şah'ın sarayının meşhur şairlerinden “*Dokuz Mücevher*” (*Navratna*) arasında ismini tarihe yazdırmıştır.

Abdurrahîm Hân-ı Hânân'ın ve Ekber Şah'ın Kütüphanesi

Babür İmparatorluğu'nun özellikle Hümâyûn ve Ekber Şah dönemlerinde kitaplara ve ilme verilen önem dikkat çekicidir. Türk hükümdârlarının kütüphane kurma yolundaki en bilinen adımları şunlardır; Hümâyûn'un başkent Delhi'de, Purana Qila (Eski Kale) sınırları içerisinde bir saray kütüphanesi kurması ve (Emami, 2019, s. 64). Ekber Şah'ın zengin kitaplığıdır. Ebu'l-Fazl'ın *Ekbernâme* adlı eserinde, Ekber'in kitaplara duyduğu ilgiyle birlikte bu kütüphanenin nasıl düzenlendiği ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Ekber'in vefatından sonra, 1605 yılı sonbaharında yapılan envanter çalışmasına göre saray kitaplığında yaklaşık 24.000 yazma eser yer aldığı bilgisi kaydedilmiştir. Bu eserlerin de ağırlıklı olarak Farsça, Arapça, Türkçe, Hintçe, Sanskritçe ve zaman zaman Urduca gibi çeşitli dillerde yazıldığı görülmektedir (Sahai, 1990, s. 112).

Müslüman âlimleri ve farklı dini ve kültürel geleneklere mensup bilginleri saray çevresine dahil ederek çok kültürlü bir entelektüel ortam oluşturan Ekber Şah, *Mahabharata*, *Ramayana* ve *Atharvaveda* gibi Hindu klasiklerinin Farsçaya çevrilmesini istemiş söz konusu tercüme faaliyetlerinin önemli bir kısmını Delhi'deki saray kitaplığında gerçekleştirilmesi ve bu projelerde Abdurrahim Hân-ı Hânân, Faizi ve Ebu'l-Fazl gibi bilginleri vazifelendirmiştir (Athar, 1996, s. 87).

Abdurrahim Hân-ı Hânân imparatorluğun önde gelen devlet adamlarından biri olmanın yanı sıra derin bir ilim ve sanat hamisi olarak Gucerat Valiliği döneminde kitaplık oluşturma süreci başlatmış ve farklı şehirlerde de kütüphane inşasını geliştirerek devam ettirmiştir (Sharma, 2004, s. 134).

Bilindiği üzere, Hân-ı Hânân'ın kitaplığında yer alan eserler çok dilde hazırlanmıştır. Bu çok dilli yapı, kütüphaneyi dönemin en çarpıcı ve zengin kültürel koleksiyonlarından biri haline dönüştürmüştür. Kitapların önemli bir kısmı bizzat müelliflerinin el yazısıyla kaleme alınmış olup estetik ve sanatsal bakımdan da dikkate değer niteliklerde sahiptir (Ranking, 1884, s. 57.).

Hân-ı Hânân'ın kütüphanesinde çalışan uzmanlar arasında hattatlar, müzehhipler, ressamalar, mücellitler ve kütüphane görevlileri (kitabdarlar) yer almaktadır. Öne çıkan isimlerden bazıları; Molla Muhammed Hüseyin Herâvî (usta ciltçi), Aga Muhammed Şîrâzî (yaldız ve süsleme

ustası), Molla Abdurrahim Herâtî (nestâlik ve nesh yazı üstadı), Molla İbrahim Nakkaş (baş kütüphaneci, kitabdar), Molla Muhammed Amun, (Meşhed'den Hindistan'a göç eden hattat, kitap süsleme ustası), Şair Şücâ (kitaplık darogası, yönetici)'dir (Rezavi, 2012, s. 45).

Sonuç

Abdurrahim Hân-ı Hânân, Babür sarayının önde gelen devlet adamlarından biri olmasının yanı sıra, edebî kişiliğiyle de dikkat çeken çok yönlü bir entelektüeldir. Babürlüler döneminin en etkili hükümdarı olan Ekber Şah'ın sarayında önemli görevler üstlenmiş olan Hân-ı Hânân, sadece askeri lider olmakla kalmamış aynı zamanda derin bir kültürel birikime sahip şair ve yazar kimliğiyle günümüze yansımıştır. Eserlerinde hayatı, dönemin siyasi, dinî ve kültürel evrimini anlamak için önemli ipuçları sunar. Farsça, Türkçe, Hintçe ve Hindevî olarak bilinen erken Urduca dillerinde şiirler yazdığı bu yönüyle Babür dönemi edebiyatında önemli bir köprü işlevi gördüğü anlaşılmaktadır. Türk kökenli Hân-ı Hânân, özellikle Hindistan'daki Hindularla olan etkileşimini sanatıyla birleştirmiştir. Hindu edebiyatına olan ilgisi ve Sanskrit dilindeki birikimi, ona hem Türkçe hem de Hintçe yazma yeteneği kazandırmıştır.

Hân-ı Hânân, özellikle didaktik ve ahlâki içerikli beyitleriyle tanınmış; bazen tasavvufi temalara yer vererek dönemin dini düşüncesiyle edebî estetiği sentezlemiştir. Aynı zamanda klâsik Fars edebiyatının etkisini gözlemlediğimiz eserlerinde Babür dönemi şiir anlayışının zenginliğinden örnekleri de bizlere aktarmıştır.

Hân-ı Hânân, Sanskrit edebiyatını da derinlemesine incelemiş ve edindiği birikimi kendi şiirlerinde kullanmıştır. Sanskritçe yazdığı bazı şiirler, onun hem edebiyatla hem de Hint kültürüyle derin bağlarını ortaya koymaktadır. Hân-ı Hânân'ın eserlerinde Hindistan'ın çeşitli kültürlerinden izler bulunur; onun şiirleri hem Hindu mitolojisinden hem de İslâm tasavvufu öğretilerden beslenmiştir.

Abdurrahim Hân-ı Hânân'ın dinî yaklaşımı, dönemin diğer şahsiyetleri ile karşılaştırıldığında oldukça özgün bir çizgide ilerlemiştir. Özellikle farklı dinî inançları bir arada yaşatma çabalarına katkıda bulunmuştur. Hinduizm ve İslâm dinleri arasındaki benzerlikleri de vurgulamaya çalışmıştır.

Onun tasavvuf anlayışı, tasavvufun Hindistan'daki Hindu mistisizmiyle olan paralellikleri üzerinde durmaktadır. Hân-ı Hânân, tasavvufî öğretileri şiirlerinde çokça işlemiş ve bunları dönemin toplumsal ve kültürel yapısıyla birleştirerek halkın kolayca anlayabileceği bir şekilde sunmuştur. Bu nedenle, onun edebiyatı saray çevresinin dışına taşarak halk arasında da büyük bir ilgiyle karşılanmıştır.

References

- Ahmed, S. (1995). *Abdur Rahim Khan-i Khanan: A biography*. Khusrav Kitab Ghar.
- Akhtar, S. (2008). *Composition and role of the nobility (1739–1761)* (Doctoral dissertation, Aligarh Muslim University).
- Ali, M. A. (1966). *The Mughal nobility under Aurangzeb*. Asia Publishing House.
- Bedi, P. S. (1985). *The Mughal nobility under Akbar*. ABS Publications.
- Bilkan, A. F. (2004). Babür Devleti'nde Türkçe. *Dîvân İlmi Araştırmalar*, 16, 71–96.
- Busch, A. (2011). *Poetry of kings: The classical Hindi literature of Mughal India*. Oxford University Press.
- Chandra, S. (2004). *Medieval India: From Sultanate to the Mughals*. Har-Anand Publications.
- Chaudhuri, J. B. (1954). Khan Khanan Abdurrahim (1557–1630 AD) and contemporary Sanskrit learning. In *Pracyavani: Contributions of Muslims to Sanskrit Learning* (Vol. 2, pp. 127–141). Pracyavani Mandir, Institute of Oriental Learning.
- Dutta, A. (2018). An attempt to look at the confluence of Persian language and literature in India during the Mughal period on the pictorial nama traditions: With special reference to the *Hamzanama* through orality. *International Journal of Creative Research Thoughts*, 6(1), 2408–2415.
- Emami, F. (2019). Royal assemblies and imperial libraries: Polygonal pavilions and their functions in Mughal and Safavid architecture. *South Asian Studies*, 35(1), 64–82.
- Gültekin, İ. (2021). Baharlıların şair nümayendesi: Mirzə Əbdürrəhim Xan-Xanan. In *Nizami Gencevi'nin Anadan Olmasının 880 İlliyine Hesr Edilen Respublika Gençler Konferansının Program ve Materyalleri* (Vol. 2).
- Haider, N. (2015). The composition and circulation of Mughal chronicles. *Indian Horizons*, 62(4), 41–55.
- Hamiduddin. (1982). Abdalbaki Nihavendî. In *Encyclopaedia Iranica*.
- Karagözoğlu, B. (2017). Babürlü sarayında Farsça çalışmaları (Ekber, Cihangir, Şah Cihan ve Evrengzib dönemleri). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(13), 1–24.
- Keene, H. G. (1879). *The Turks in India: Critical chapters on the administration of that country by the Chughtai, Babar, and his descendants*. W. H. Allen.
- Khan, M. I. (1989–1990). Contribution of Indian Muslims to Sanskrit. *Indologica Taurinensia*, 15–16, 209–223.
- Konukçu, E. (1988). Abdürrahim Han. In *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Vol. 1). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Lefèvre, C. (2019). The court of 'Abd-ur-Raḥīm Khān-i Khānān as a bridge between Iranian and Indian cultural traditions. In T. de Bruijn & A. Busch (Eds.), *Culture and circulation: Literature in motion in early modern India* (pp. 77–102). Brill.
- Mandal, U. (2025). Akbar's religious views and its relevance in modern India. *International Journal of Scientific Development and Research*, 10(6).
- Rahman, T. (2024). *Persian language and its impact on Assamese*. Omni Scriptum.

-
- Ranking, G. S. A. (Trans.). (1884). *Muntakhab al-Tawarikh of Abdul Qadir Badauni* (Vol. 2). Baptist Mission Press.
- Richards, J. F. (1993). *The Mughal Empire*. Cambridge University Press.
- Sahai, A. (1990). *Mughal Empire: Cultural and intellectual history*. Oxford University Press.
- Sahebi, M. (2020). Effects of Persian language on Indian languages. *International Journal of Advanced Academic Studies*, 2(4), 374–378.
- Shah Nawaz Khan, & Abdul Hayy. (1941). *The Ma'āthir al-Umarā: Being biographies of the Muhammadan and Hindu officers of the Timurid sovereigns of India from 1500 to about 1780 A.D.* (H. Beveridge, Trans.; B. Prashad, Rev.; Vol. 1). The Asiatic Society.
- Sharma, P. (2011). *Akbar of Hindustan: A historical study*. Oxford University Press.
- Şahin, H. (2018). Bâbürlü Devleti'nde eğitim-öğretim faaliyeti ve eğitim kurumları. *Türklerin Mirası*.
- Vijaya. (1984). *Abdur-Rahim Khan-i Khanan and his times* (Unpublished master's thesis). Western Sydney University.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim